

**ALTIJD EN OVERAL
OOG
VOOR
TAAL**

Taalimpuls woordenschat
voor midden- en bovenbouw

Toelichting

Verwerven en verrijken van taal in midden en bovenbouw

Hoe benut jij als professional kansen en mogelijkheden om betekenisvol en interactief taal in te zetten en uit te breiden?

Waalwijk Taalrijk! biedt vanuit de pijler "Taal Woordenschat" deze handreiking¹ aan. In dit document zijn gevarieerde suggesties en ideeën opgenomen om altijd en overal taal als middel zo optimaal mogelijk in te zetten, waardoor volop kansen worden gecreëerd om de woordenschat van kinderen te vergroten.

Deze handreiking is zeker niet volledig, maar is vooral bedoeld om te inspireren en door jullie verder aangevuld te worden met mooie ervaringen uit de praktijk; tips en tops om met collega's van je eigen school en met andere Waalwijkse basisscholen te delen.

Wanneer we met elkaar meer oog hebben gekregen voor taal en dit zichtbaar wordt in school en groep is onze opzet geslaagd.

Waalwijk, juni 2022

---

¹ De handreiking is samengesteld uit praktijkvoorbeelden van diverse groepen 6 en 7 en vanuit Taalimpuls gr 5, aangevuld met voorbeelden van internet en de genoemde bronnenboeken. Het is alleen bestemd voor gebruik in de scholen.

INHOUD

Deel 1		blz
Motivatie en onderbouwing van het belang van de inzet van bepaalde werkwijzen en activiteiten		4
1	Het Voorbewerken	5
1.1	Het Anker	5
1.2	Brainstormen	5
1.3	Inrichten themahoek	5
2	Semantiseren	6
2.1	Uitleggen	6
2.2	Uitbeelden	6
2.3	Uitbreiden	6
2.4	Uitproberen	7
3	Consolideren	7
4	Controleren	7
Deel 2		
Voorbeelden uit de praktijk		9
1	Voorbewerken	9
1.1	Het Anker	9
1.2	Brainstormen	
1.3	Inrichten themahoek	11
2	Semantiseren	12
2.1	Uitleggen : talige vorm	12
2.2	Uitbeelden : beeldende vorm	13
2.3	Uitbreiden : netwerkopbouw	13
2.4	Uitproberen : herhalen en toepassen	16
3	Consolideren	19
Deel 3		
Jouw eigen "good practices"		22
Bronnenboeken		23

Deel 1

Motivatie en onderbouwing van het belang van de inzet van bepaalde werkwijzen en activiteiten

Doorgaans is het leerstofaanbod nogal versplinterd en lopen verschillende thema's door elkaar. Woordenschatonderwijs is het meest effectief, als de woorden in een sterk netwerk aangeboden worden met zoveel mogelijk relaties. Dat is moeilijk te realiseren als er aan zoveel thema's tegelijk gewerkt moet worden.

Belangrijk is om gedurende langere tijd met één thema bezig te zijn.

Je kunt dan meer gedegen bezig zijn met woordenschatuitbreiding. Denk dan aan 3-4 weken voor een wereld oriënterend thema. Als kinderen veel zelf-onderzoekende activiteiten doen en presenteren aan elkaar is de tijd langer, denk aan 5 tot 6 weken.

Bij wereld oriënterende vakken kun je thema's gaan **clusteren** zodat je langere tijd met een onderwerp bezig kunt zijn. Dus 3-4 weken (of langer) een aardrijkskundethema, vervolgens 3-4 weken een natuurkundethema etc.

Voor taalthema's is dat wat lastiger. Deze zijn korter, hebben strakke tijdschema's en leerlijnen, maar daar kun je wellicht ook een hoekje maken met woordkaarten, voorwerpen, grafische modellen e.d. zoals hieronder beschreven staat en er zodoende gemakkelijker allerlei oefeningen mee kan doen. (zie semantiseren en consolideren)

Misschien is het mogelijk om een taalthema te combineren met een zaakvakthema.

Ook andere vakken kun je proberen te **koppelen** aan het thema.

Denk aan: lezen, schrijfopdrachten, knutselen. Je wint tijd maar creëert ook **samenhang**.

Maak daar evt. schoolafspraken over.

Tijdwinst

Door aardrijkskunde, geschiedenis, etc. niet steeds in losse lessen aan te bieden, maar te clusteren kun je al 3 à 4 uur met een onderwerp bezig zijn per week.

Als je dat ook nog uitbreidt met een vervangende begrijpend leesles, stillezen, een schrijf/stelopdracht, spreken/luisteren, handenarbeid opdracht, dan kun je wellicht 6 tot 7 uur spenderen aan het onderwerp en kunnen zodoende de woorden betekenisvol en gevarieerd geoefend worden.

Doorgaans is het de gewoonte kinderen een spreekbeurt/presentatie te laten houden in de klas over een zelfgekozen onderwerp. Je kunt er ook voor kiezen de kinderen een sub onderwerp van het thema te laten presenteren.

Zo win je extra tijd en werk je toch aan de vereiste doelen.

Niet alle thema's kunnen een lang thema zijn. Daarvoor ontbreekt de tijd. Sommige doe je kort.

Probeer het uit en maak daar evt. schoolafspraken over.

De aanpak van een thema bestaat uit een aantal fasen

(de Viertakt van Nulft en Verhallen)

1. Het voorbereiden

1.1 Het Anker

Ieder thema begint met een opening, een boeiend anker om interesse te wekken en zodoende de betrokkenheid te vergroten. De kinderen moeten geprikkeld worden, er zin in hebben. Denk aan: een stuk film laten zien, muziek beluisteren, een boek, een voorwerp, een uitstapje, een rollenspel, iets uit de actualiteit etc.

Voorbeelden:

- Wonen: Een wandeling rondom de school om typen woningen te bekijken, of kom binnen als dakloze, bekijk de site van Funda, zoek enkele huizen van de kinderen op met Google Maps.
- Voeding: Eet een zak chips als lunch, je bent zogenaamd je brood vergeten, wat zijn de reacties
- Industrialisatie: Een afbeelding van kinderarbeid in derde Wereldlanden bijv. in de textielindustrie. Bekijk met de kinderen de labels in hun kleding, waar en waarvan zijn ze van gemaakt?
- VOC: een z.g. reisje met de teletijdmachine, een piratenboot (kinderspeelgoed) Muziek van Vangelis Conquest of Paradise(You Tube) muziek met beelden)
- Middeleeuwen: een afbeelding van een kasteel. Zou je in die tijd willen leven, waarom wel en waarom niet. Na behandeling van het thema terugkoppelen
- Iets uit de actualiteit, welke relatie heeft het onderwerp met het heden

Koppel zoveel mogelijk aan de eigen belevingswereld van de kinderen!

1.2 Brainstormen

Voorkennis ophalen. Activeer bestaand netwerk: Waar denken we aan, welke associaties leggen de kinderen? Wat weten we er al van? De kinderen delen hun kennis, meningen, gevoelens met elkaar over dit onderwerp.

(coöperatieve werkvorm inzetten)

Laat de kinderen *brainstormen* en maak een *startersweb* op een flap of met losse stroken.

Vervolgens kun je klassikaal of coöperatief een *ordering* gaan aanbrengen met *deelonderwerpen* in een *woordweb*. Laat motiveren waarom woorden bij bepaalde *categorieën* horen.

Welke vragen roept het op? Formuleer de leervragen.

Denk aan het WWW schema. Wat weten we al? Wat willen we nog leren? En in een later stadium: Wat hebben we geleerd?

Je vertelt dat een aantal woorden bij dit thema belangrijk zijn en dat die geoefend moeten worden. Die komen op de woordmuur te hangen. Deze wordt tijdens het thema steeds aangevuld, ook met woorden waar de kinderen mee komen.

1.3 Inrichten themahoek

Een rijke leeromgeving met themahoek.

Er wordt zoveel mogelijk geprobeerd een *themahoek* te maken die bestaat uit een thematafel met allerlei voorwerpen, materialen en boeken over het thema en een woordmuur. Afbeeldingen en voorwerpen *labelen* met de uitbreidingswoorden. Zet bij deze woorden ook het lidwoord.

Er kunnen allerlei (soms ook spontane) vervolgvactiteiten, herhalings-, consolideeroefeningen mee gedaan worden.

Maak het dus visueel. Voor de kinderen leeft het thema hierdoor meer; praten ze erover, zijn ze gericht bezig. Ook woordwebben, grafische modellen etc. vinden daar hun plaats.

Tip: Een mailtje naar de ouders met de aankondiging van een thema en korte inhoud vergroot de betrokkenheid, vraag dan tevens naar materialen voor in de themahoek, vraag evt. een leeslist aan bij de bieb.

2. Semantiseren

Semantiseren is de te behandelen woorden betekenis geven en verduidelijken door:

2.1 Uitleggen: talige vorm

Hier wordt de feitelijke omschrijving met behulp van woorden gegeven. Hierbij wordt gekozen voor een omschrijving van een woord in alledaagse bewoordingen. Dit geeft vaak een beter inzicht in de betekenis van een woord, dan een woordenboekdefinitie.

Je kunt als leerkracht de omschrijving zelf geven maar ook de *leerlingen actief betrekken* bij het formuleren van betekenissen door de betekenis te zoeken in teksten, door gezamenlijk vooraf aan een filmpje "kijkvragen" te formuleren (bijv. in het filmpje worden de volgende woorden uitgelegd. Lukt het jullie om ze straks te omschrijven?)

Laat de kinderen zelfonderzoek doen door bv een film te bekijken, een tekst te bestuderen en bevindingen te presenteren aan elkaar.

Voorbeelden:

- Elke leerling werkt een persoon uit de middeleeuwen uit zoals kwakzalver, horige, ridder, bibliothecaris etc. (iedere leerling een ander personage). Zoek op wat voor iemand je bent. De leerlingen maken een tekening van de persoon, schrijven een stukje tekst en presenteren. Mocht je wat verder willen gaan dan kun je zelfs een rollenspel laten spelen. (organiseer bv. een middeleeuwse markt)

Hier kun je dus de reguliere vakken inzetten voor het thema: Lezen, schrijven, tekenen, spreken/luisteren etc. en op die manier tijd creëren voor je thema.

Wat lezen betreft

Begrijpend lezen: Je kunt ook (klassikaal) een leestekst aanbieden (i.p.v. de methode les) die met het thema te maken heeft. Werk met de leesstrategieën van je leesmethode en zoek tevens woordbetekenissen. Denk hardop mee. (Modellen).

Tijdens stillezen kunnen boeken ingezet worden over het thema.

2.2 Uitbeelden: beeldende vorm

Deze vorm bestaat niet uit woorden maar uit beelden, bijvoorbeeld: voorwerpen, plaatjes, boeken, films, uitbeelden, verhalen, schema's, grafische modellen (ook woordwebben, mindmappen maken het aanbod visueel) proefjes, thematafel, wandeling (ook uit de directe omgeving valt veel info te halen)

Voorbeelden:

- Door school heen lopen. Welke beroepen zijn bezig geweest bij het bouwen?
- Je eigen kleding bekijken, waarvan wordt het gemaakt?
- De eigen fiets, Wat zit er allemaal op en aan, hoe veilig is die?
- Waar komt je speelgoed - voedsel vandaan? (bij wereldhandel)

2.3 Uitbreiden: netwerkopbouw

Je biedt woorden aan in clusters, werk aan netwerkopbouw, samenhang. Maak de relaties met behulp van *grafische modellen* zichtbaar. Zorg dat je dit *samen* met de kinderen maakt. Op deze manier worden de woorden ingeoeffend. Hang zo'n cluster op een zichtbare plek in de klas. Kinderen gaan hier op spieken. Dit helpt om woorden voortdurend onder de aandacht van leerlingen te brengen en te herhalen.

Voorbeelden:

- *Een trap*: Rangschikken naar hevigheid bij b.v.: Wind (van windstil naar orkaan en alle begrippen ertussen) en Regen (van mist, miezer tot plensbui)
- Venndiagram maken: zoek overeenkomsten en verschillen bv zee-kanaal-rivier
- *Tegenstellingen zoeken*: schatrijk-straatarm
- *Driehoekje*: noem soorten waterwegen
- *Woordenkast*: Ordening maken: plezierboten, vrachtboten
- *Paraplu*: soorten neerslag, windrichtingen

Deze grafische modellen kunnen ook weer bij de woordmuur/thematafel gehangen worden.

Verskillende aspecten van een woord benoemen. Denk aan de vorm bij werkwoorden, meervoudsvorm, voor-achtervoegsel, meerdere betekenissen, gebruiken in een zin.

2.4 Uitproberen: herhalen en toepassen

In deze fase worden de woorden veelvuldig herhaald, gebruikt, toegepast in vaak praktische opdrachten:

Voorbeelden:

- Bladzijde voor het (klassikale) woordenboek maken
- Zelf en ansichtkaart maken van een land
- Kaartlezen
- Een powerpoint maken over een dier en presenteren
- Een huis bouwen/ tekenen
- Een menu/ schijf van 5 maken
- Een weerbericht maken en presenteren
- Het checken van hun eigen fiets adv de richtlijnen van VVN
- Dijken en duinen bouwen in de zandbak

3. Consolideren

Consolideren is een fase met allerlei korte speelse herhalingen om te zorgen dat de woorden beklijven. Dit doe je door regelmatig te herhalen, minimaal zeven keer en zelfs dat is nog niet altijd voldoende. Sommige oefeningen kunnen in enkele verloren minuutjes gedaan worden.

Voorbeelden:

- Kruiswoordpuzzels (zie internet voor het zelf maken van puzzels)
b.v. Maak je eigen kruiswoordpuzzel - kruiswoordpuzzelfabriek.nl
- Woordraadsels
- Memorie
- Woord in gedachten, ja nee
- Waar, niet waar
- Maak quizvragen
- Tik, tik boem
- Uitbeelden bv uitdrukkingen.

Deze consolideerfase loopt over in de fase van:

4. Controleren

De lessen kunnen worden afgesloten met een *spelactiviteit*, waarbij gestimuleerd wordt zoveel mogelijk de uitbreidingswoorden te gebruiken en de leerkracht de kennis kan controleren. Ook tijdens de consolidatieoefeningen kan al gecheckt worden of de leerlingen de doelwoorden voldoende beheersen. En dan zijn er natuurlijk de gewone (methode) *toetsen*.

Voorbeelden:

- Bij het spel "*Ben ik een banaan*" (een soort "wie ben ik", met alleen antwoorden met ja en nee) zouden voorbeeldvragen bij het thema *dieren* kunnen zijn: Ben ik een gewerveld dier? Ben ik een zoogdier? Heb ik een vacht? Dus gebruik de woorden die tijdens het thema zijn aangeboden. Help ze op weg. Bedenk samen met de kinderen goede vragen.
- Bij "*memorie*" worden steeds de plaatjes benoemd.

Samen en interactief

Het mag duidelijk zijn dat het belangrijk is de woordbetekenissen in een sociale, interactieve context aan te bieden.

Coöperatief leren is essentieel. Samen met leerkracht en andere kinderen uit de groep, begrippen opzoeken, benoemen, visueel presenteren. Door hardop te verwoorden bekijken woorden beter.

Zet naast coöperatieve werkvormen ook *taaldenkgesprekken* in, waarbij jij als leerkracht vooral kinderen aan het woord laat; je daagt hen uit door een probleem voor te leggen. Kinderen brengen hun gedachten tot uitdrukking, zoeken naar de juiste woorden bij het beredeneren, verkennen oplossingen.

Voorbeelden:

Bij industrialisatie: Hoe zou je het vinden als jij in die fabrieken moest werken?

Hoe leer je als je niet naar school hoeft?

Stel je voor: je gaat in een teletijdmachine terug naar de middeleeuwen.

Hoe zou dat zijn/ wie zou dan willen zijn?

Het zeewater stijgt door klimaatsverandering. Wat moet er gebeuren?

Zou je mee willen op een VOC-schip?

Het werken met vaste routines

Werken met vaste routines brengt continuïteit en heeft een positieve invloed, denk bv aan: het werken met een (klassikaal) woordenboek of woordenposter, spreekwoordenboek, woorden oefenen met woorddoosjes.

Niet alles hoeft. Maak keuzes die voor jou werken.

In het boek: "*Op woordenjacht*" staan tal van makkelijk in te voeren routines.

Zelfonderzoekend leren

Er is veel aandacht voor het stimuleren van een actieve en onderzoekende houding, zich vragen te stellen en zodoende zelf de betekenis te achterhalen.

Antwoorden op hun onderzoeksvragen/ leervragen kunnen de leerlingen vinden in:

- boeken, (beeld)woordenboeken
- filmpjes en teksten, al dan niet op internet.
- interview, proefjes, etc.

De leerkracht kan van tevoren kijktips meegeven. Of er kunnen samen met de kinderen vragen bedacht worden. Er is aandacht voor wat goede vragen zijn.

De kinderen hebben baat bij afbakening, zowel bij het zoeken op internet als het zoeken in boeken.

Er is aandacht voor "waar kan ik antwoord op mijn vraag vinden", denk daarbij aan alfabetische volgorde bij de inhoudsopgave bekijken, kopjes, plaatjes e.d. maar ook voor ICT-vaardigheden. Info kan op internet gezocht worden met zoekmachines die op school gebruikt worden.

Bij thema's waar info gezocht moet worden, is het raadzaam te zorgen voor eenvoudige teksten over het onderwerp voor zwakke lezers en NT2 kinderen. De tekst kan evt. door de computer voorgelezen worden en belangrijke info kan gearceerd worden op een kopie als het zelf schrijven van een samenvatting te belemmerend mocht werken.

Na onderzoek wordt gepresenteerd.

Wil je het zelfonderzoekend leren bevorderen dan is het boek "*Zaakvakken en Taal: twee vliegen in één klap!*" een aanrader.

Deel 2

Voorbeelden uit de praktijk

1. Voorbewerken

1.1 Het Anker

Ieder thema begint met een opening, een boeiend *anker* om interesse te wekken en zodoende de betrokkenheid te vergroten. De kinderen moeten geprikkeld worden, er zin in hebben. Denk aan: een stuk film laten zien, muziek beluisteren, een boek, een voorwerp, een uitstapje, een rollenspel, iets uit de actualiteit etc.

Voorbeelden

- Opening
- Wonen: Een wandeling rondom de school om typen woningen te bekijken, of kom binnen als dakloze, bekijk de site van Funda, zoek enkele huizen van de kinderen op met Google Maps.
- Voeding: Eet een zak chips als lunch, je bent zogenaamd je brood vergeten, wat zijn de reacties
- Industrialisatie: Een afbeelding van kinderarbeid in derde wereldlanden bijv. in de textielindustrie.
Bekijk met de kinderen de labels in hun kleding, waar en waarvan zijn ze van gemaakt?
- VOC: een z.g. reisje met de teletijdmachine, een piratenboot (kinderspeelgoed) Muziek van Vangelis Conquest of Paradise (You Tube)
- Middeleeuwen: een afbeelding van een kasteel. Zou je in die tijd willen leven, waarom wel en waarom niet? Na behandeling van het thema terugkoppelen
Iets uit de actualiteit, welke relatie heeft het onderwerp met het heden (films, boeken etc.)
- Handel: Iets uit de actualiteit, bv het postorderbedrijf Ali Baba. Waar komt het speelgoed vandaan. Welke weg legt het af?
Voorbeelden van levensmiddelen, waar komt het vandaan? (Import-Export)

Koppel zoveel mogelijk aan de eigen belevingswereld

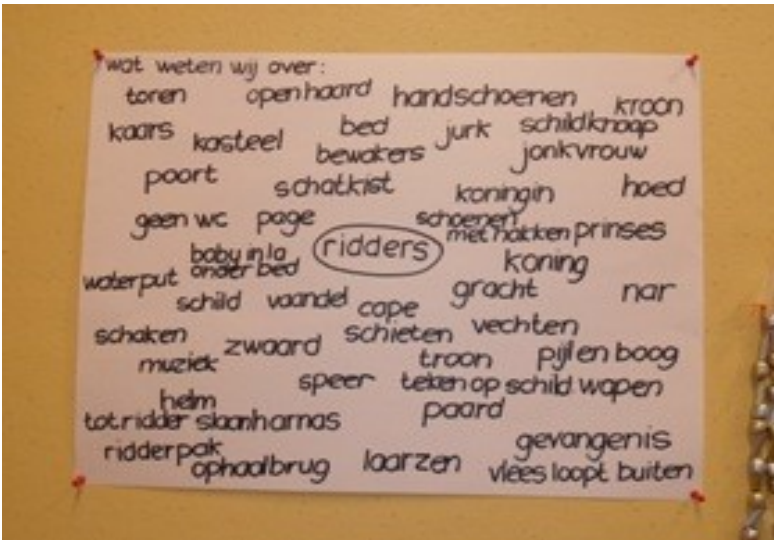
1.2 Brainstormen

Voorkennis ophalen. Activeer bestaand netwerk:

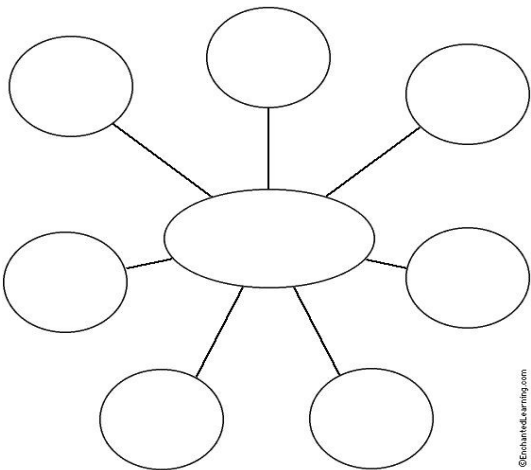
Waar denken we aan, welke associaties leggen de kinderen? Wat weten we er al van? De kinderen delen hun kennis, meningen, gevoelens met elkaar over dit onderwerp.
(coöperatieve werkvorm inzetten)

Laat de kinderen *brainstormen* en maak een *startersweb*, op een flap of met losse stroken. Vervolgens kun je klassikaal of coöperatief een *ordening* gaan aanbrengen met *deelonderwerpen* in een *woordweb*. Laat motiveren waarom een woord bij een bepaalde *categorie* hoort.

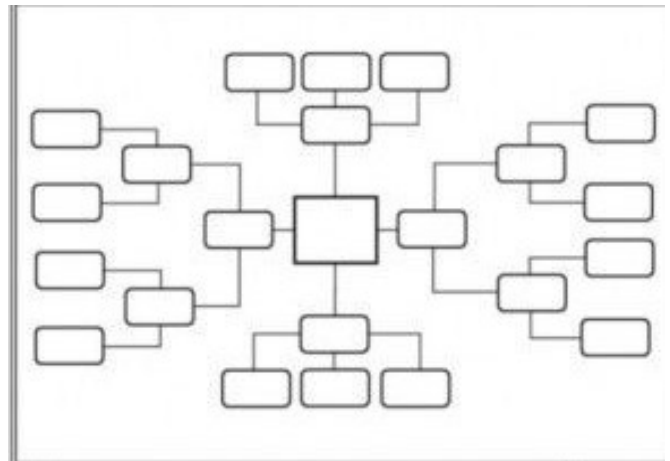
Startersweb

Woordweb

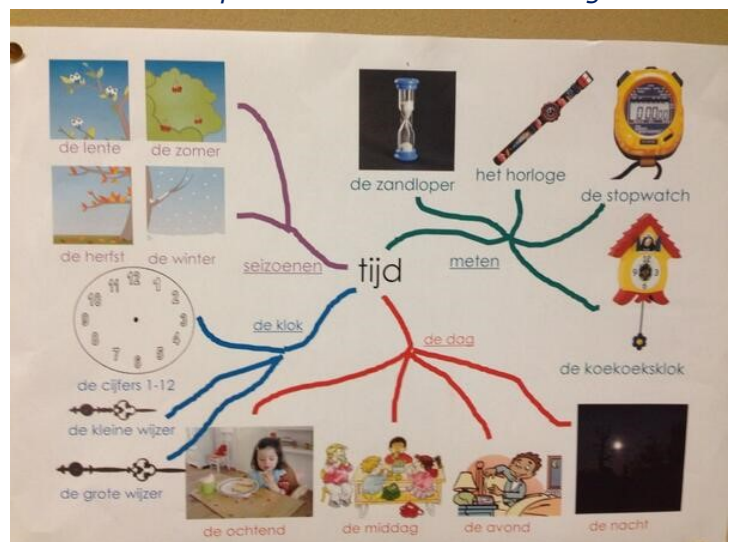
Woordweb met subcategoriën

Mindmap

Mindmap met visuele ondersteuning

1.3 Inrichten Themahoek

Een rijke leeromgeving met themahoek.

Er wordt zoveel mogelijk geprobeerd een themahoek te maken met een *thematafel* met allerlei voorwerpen, materialen en boeken over het thema en een *woordmuur*. Afbeeldingen en voorwerpen *labelen* met de uitbreidingswoorden. Zet bij de woorden ook het lidwoord.

De Europese Unie

Tijd van Willem I, industrialisatie, kinderarbeid en leerplichtwet

De tijd van ontdekkers en hervormers met de ontdekkingsreizen en de tijd van Willem van Oranje

Ontstaan van rivieren en hun stroomgebied_

Strijd tegen water

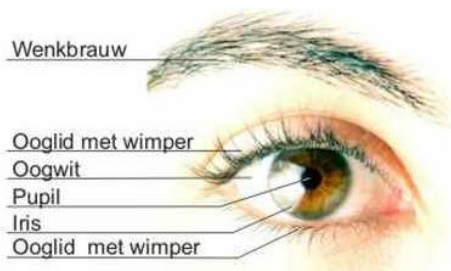
2. Semantiseren

Semantiseren is de te behandelen woorden betekenis geven en verduidelijkt door:

2.1 Uitleggen: talige vorm

Hier wordt de *feitelijke omschrijving* met behulp van woorden gegeven. Hierbij wordt gekozen voor een *omschrijving* van een woord *in alledaagse bewoordingen*. Dit geeft vaak een beter inzicht in de betekenis van een woord, dan een woordenboekdefinitie.

2.2 Uitbeelden: Beeldende vorm

Woordkaarten, lesmateriaal van Kentalis, vrij te downloaden.
Klik op de link: [Weerwoordlessen / Kentalis](#)

2.3 Uitbreiden: netwerkopbouw

Je biedt woorden aan in clusters, werk aan netwerkopbouw, samenhang. Maak de relaties met behulp van grafische modellen zichtbaar.

Zorg dat je dit **samen** met de kinderen maakt. Op deze manier worden de woorden ingeoeffend. Hang zo'n cluster op een zichtbare plek in de klas. Kinderen gaan hier op spieken. Dit helpt om woorden voortdurend onder de aandacht van leerlingen te brengen en daardoor herhaald worden.

Voorbeelden:

Een trap: Rangschikken naar hevigheid bij b.v.

-Wind (van windstil naar orkaan en alle begrippen ertussen)

-Regen (van mist, miezer tot plensbui)

Vennendiagram maken: zoek overeenkomsten en verschillen bv zee, kanaal, rivier

Tegenstellingen zoeken:

schatrijk - straatarm

Driehoekje:

noem soorten waterwegen

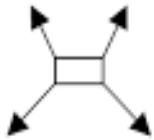
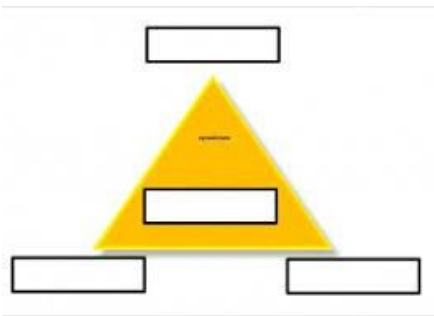
Woordenkast, ordening maken:

plezierboten, vrachtboten

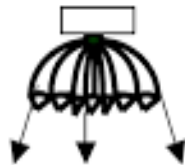
Paraplu:

soorten neerslag, windrichtingen

Grafische modellen (kunnen ook weer bij de woordmuur/thematafel gehangen worden)

woordspin

woordparachute

woordkast

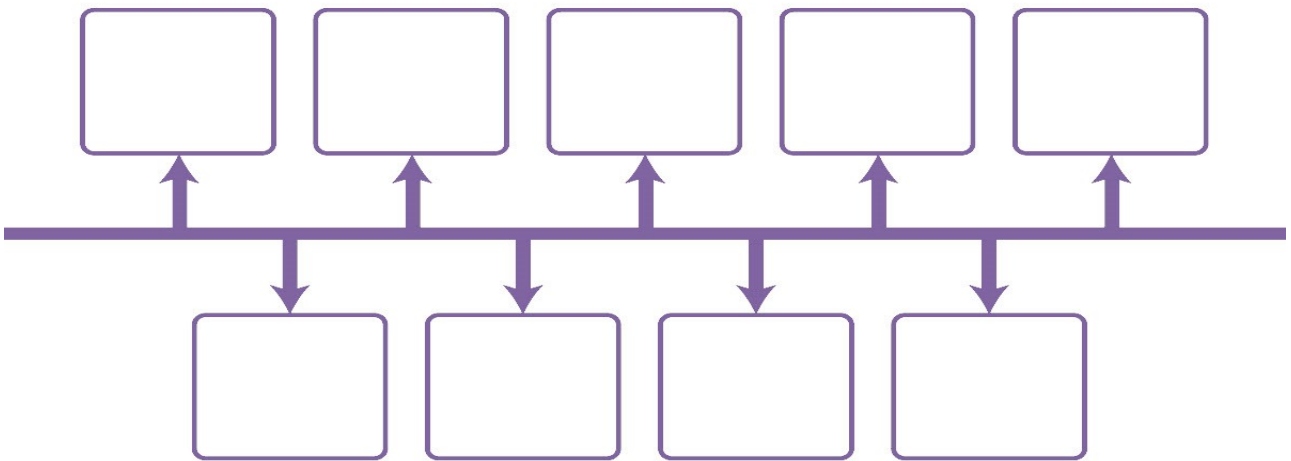
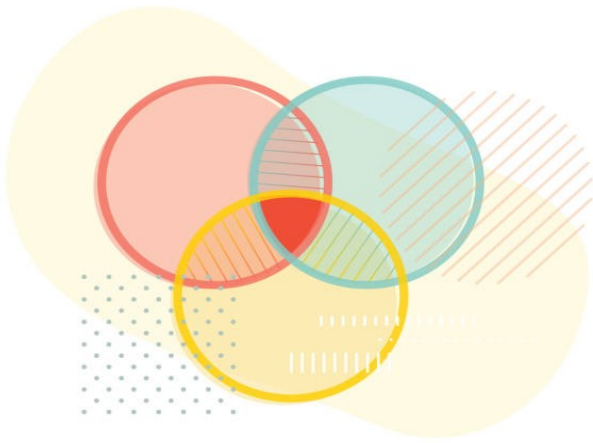
woordtrap

chagrijnig	venijnig
slechte zin	gemeen
boos	vals
knorrig	akelig
mopperen	naar

Venn-diagram/overlapper overeenkomsten en verschillen: kanaal, rivier, zee

Tijdbalk om volgorde in handelingen aan te brengen

2.4 Uitproberen: herhalen en toepassen

In deze fase worden de woorden veelvuldig herhaald, gebruikt, toegepast in vaak praktische opdrachten.

Voorbeelden:

- Bladzijde voor het (klassikale) woordenboek maken
- Zelf en ansichtkaart / muurkrant maken van een land
- Kaartlezen
- Een powerpoint maken over een dier en presenteren
- Een huis bouwen/ tekenen
- Een menu/ schijf van 5 maken
- Een weerbericht maken en presenteren
- Landenmarkt houden. Kinderen presenteren hun land aan ouders...waar wil ik op vakantie?
- Het checken van hun eigen fiets adv de richtlijnen van VVN
- Dijken en duinen bouwen in de zandbak

Namaken van een rivierenlandschap met het toepassen van de geleerde woorden

Muurkrant/ ansichtkaart Friesland

Muurkrant Italië

Het inpolderen met het bemalen met molens

De kinderen hebben een personage uit de middeleeuwen uitgewerkt.

Na presentatie wordt gekeken waar ze thuishoren, b.v. in het kasteel, klooster, stad etc. Hier is ook materiaal gebruikt van de les-kist "Middeleeuwen", te leen bij het Kunstencentrum in Waalwijk. Er is ook een les-kist over de "Romeinen".

Woordposter van .....

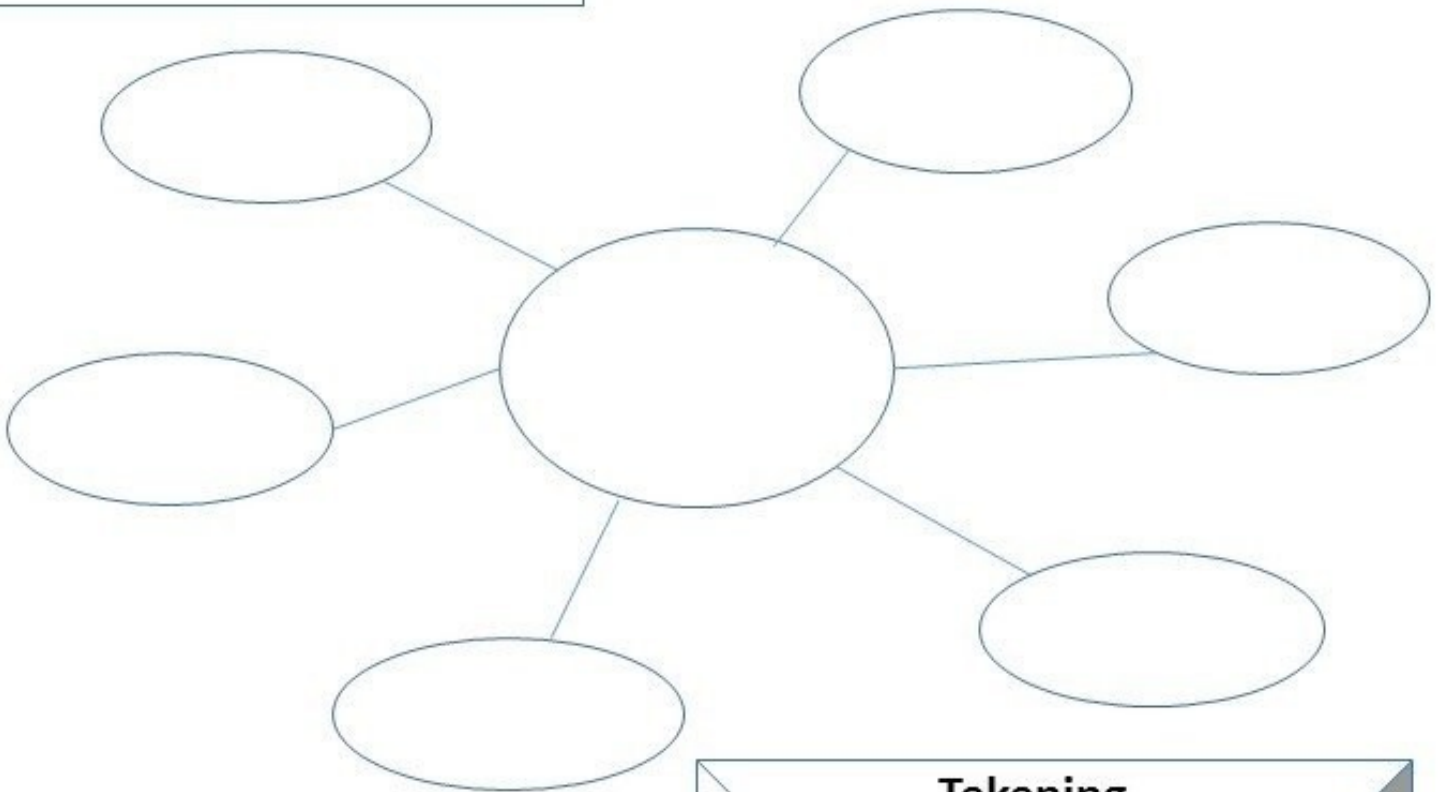
Het woord:

Betekenis in eigen woorden:

Het woord in een zin gebruikt:

Enkelvoud.....

Meervoud.....

Verkleinwoord

.....

Synoniem:

Tekening

3. Consolideren

Consolideren is een fase met allerlei korte speelse herhalingen om te zorgen dat de woorden beklijven. Dit doe je door regelmatig te herhalen, minimaal zeven keer en zelfs dat is nog niet altijd voldoende. Sommige oefeningen kunnen in enkele verloren minuutjes gedaan worden.

1. <i>Associëren</i> Waar denk je aan bij het oefenwoord..... heel snel associaties zeggen/op schrijven.
2. <i>Welk woord hoort er niet bij?</i> Rijen met woorden, die met elkaar te maken hebben. Een woord hoort er niet bij? Waarom niet?
3. <i>Het woord in de zin</i> Zinnetjes maken met de oefenwoorden, of meerdere in één zin. Wie maakt de langste zin? Wie maakt een zin waaruit duidelijk de betekenis blijkt?
4. <i>Het geheime woord</i> Een afbeelding beschrijven zonder het woord te noemen.
5. <i>Pictionary, woorden tekenen</i> Teken een woord, de anderen raden wat het is. Tip: wisbordjes gebruiken.
6. <i>Woord raden door vragen stellen</i> Een leerling neemt een woord in gedachte, de anderen stellen vragen die alleen met ja en nee beantwoord mogen worden. Zo moet het woord geraden worden. Variatie: post-it briefje op voorhoofd/rug van de kinderen plakken zodat het kind zelf niet weet welk woord het heeft en stelt aan anderen vragen.
7. <i>Tegenstellingen</i>
8. <i>Galgje</i>
9. <i>Woord van de dag/week</i> Kiezen en extra vaak toepassen.
10. <i>Waar/niet waar of... ren je rot</i> Iets vertellen over het woord, is het waar gaan de kinderen staan of een variatie
11. <i>Woord afmaken</i> De leerkracht noemt een stukje van een woord (bijv. li-) hij gooit de bal naar Een leerling, die maakt het woord af (-bel) en vertelt evt. de betekenis.
12. <i>Bom doorgeven</i> Leerling zegt woord, de volgende betekenis + ander woord, gaat de bom af, ben je af.
13. <i>Uitbeelden/hints</i>
14. <i>Rollenspel</i> Leerlingen krijgen drie woorden, waarmee ze een toneelstukje bedenken.
15. <i>Woordslang maken</i> Woord beginnen met de laatste letter van het daarvoor genoemde woord.
16. <i>Ik ga op vakantie en neem mee....(met woordmuur-woorden)</i>
17. <i>Woorddoos</i> In 2-tallen in 30 sec. zoveel mogelijk woorden omschrijven, een omschrijft de ander raadt/ wisselen.
18. <i>Kruiswoordpuzzel/ woordzoeker</i>
19. <i>Kettinggedicht maken</i> Om de beurt een zin
20. <i>Wat is het verschil tussen ...en... wat is de overeenkomst tussen....en...</i> (kan ook coöperatief natuurlijk en ook werkend met een grafisch model bijv. een venn-diagram)
21. <i>Quiz</i> Leerkracht of leerlingen bedenken quizvragen
22. <i>Woord in rebus</i>
23. <i>Raadsels maken rond aangeboden woorden</i>
24. <i>Memorie</i> Helpt plaatjes van de woorden, helpt de geschreven woorden, of de helpt de woorden en andere helpt de omschrijving. Memory spelen of coöperatieve werkvorm Mix en Match, kinderen lopen door de klas, zoeken de ander die bij het plaatje/woord hoort.
25. <i>Draai maar raak</i> (routine hieronder beschreven)

Routines in de klas (aanvullingen)

Naast woordenboekbladzijde, spreekwoordenboek, grafische modellen etc. kun je nog denken aan:

Tweetallen oefenen met woorddoosjes

Woord van de dag

lees het

zeg het

schrijf het

beeld het uit

wat betekent het?

wijs het aan

ABC spel het

ik denk ook aan....

teken het

Woord van de dag:

hak en plak

hetzelfde?

Maak een zin.

welke spellingregel?

zoek het

2-tal

het tegenovergestelde?

woordweb

let- ter- gre- pen

Draai maar raak

Een van de kinderen trekt een kaartje met een doelwoord, leest het voor zichzelf en draait aan de pijl van het opdrachtenbord. Hij voert een van de opdrachten uit: Liplezen, tekenen, verboden woord, uitbeelden. De andere leerling probeert het te raden.

Deel 3

Jouw eigen "good practice"

Bronnenboeken

- *Creatief en effectief werken aan woordenschatuitbreiding*
Van o.a Jac Duerings

Heel inspirerend boek met veel praktische tips, afbeeldingen en beschrijvingen uit de praktijk. Veel tips om eenvoudig routines in te voeren om woordenschat te bevorderen!

- *Zaakvakken en taal: twee vliegen in één klap*
Van o.a Willy v Elsäcker en Resi Damhuis

Taalontwikkeling stimuleren bij zaakvakken in gr 5-8.

Via de zaakvakken kan bij uitstek betekenisvol aan mondelinge en schriftelijke taalvaardigheden en woordenschat gewerkt worden. Kennis van de wereld en taalvaardigheid worden in samenhang gestimuleerd.

Heel veel tips om te werken aan **samenhang** met mogelijkheden (maar ook dilemma's en valkuilen) om ook lezen, schrijven, internetvaardigheden etc in te zetten. Hoe je kunt voorkomen te versnipperd bezig te zijn en hoe je tijd kunt besparen.

- *Met woorden in de weer*
Van v.d Nulft en Verhallen

Hoe kun je goed woordenschatonderwijs bevorderen. Welke fases doorloop je dan.

